

Скуп на Филозофском факултету

У суботу, 4. јула, у просторијама Филозофског факултета у Београду одржан је округли сто на тему „Култура и медији у (пост)глобалној“ ери у организацији Нове српске политичке мисли. У овом, недовољно рекламираном, али свакако веома занимљивом догађају, узели су учешћа неки од истакнутијих теоретичара културе и стручњака за стање у српским медијима, покушавши да током вишечасовне расправе о горућим питањима односа друштва са „средствима масовног информисања“ истакну неке од кључних момената и грешака које су пратиле развој ове сфере у српској јавности, као и да мапирају неке од нових схема и структура које су се на овом пољу у међувремену појавиле, а које би требало имати у виду.

Према идеји организатора, овај скуп требало је да представља својеврсни наставак дебате која се пре две године водила на Тари под именом „Културна политика у Србији“, а чија су излагања и закључци објављени у истоименом посебном издању НСПМ прошле године. За природан наставак културолошке дебате узет је проблем медија, не само зато што су у наше време ови најгласнији и најизвиканији „посредници“ између грађана и (њихове) културе, већ и зато што у нашем (пред)информатичком друштву они представљају и својеврсни, врло вероватно изопачени, *СИНОНИМ* за њу.

Интернет као доминантно средство информисања данашнице

Због акцента на глобалном/постглобалном контексту унутар кога би требало расправљати о теми, велики број излагача определио се за разматрање најновијих (информационих) токова у иностранству, који се, условно речено, тек стидљиво помаљају код нас. Кључна улога светске информативне мреже – Интернета – разматрана је унутар више појмовних сфера. Место интернета стављано је тако у однос са историјом информисања, савременом информацијском културом, локалним културним обрасцима и системима образовања, па су њени аспекти чак узимани у обзир као нове уметничке форме.

Инсистирајући, тако, на појму *дезинтеграције медијског простора* као основној

карактеристици доба које можемо означити као постглобално, будући да нова средства информисања, која карактерише потпуно „нехијерархијска култура“ унутар које мале групе имају могућност повезивања у аутономан заједнички медијски простор,

Предраг Ј. Марковић

истакао је да се на савременој медијској сцени (за разлику од „глобалне“, којом су доминирале тзв. „велике стратегије“ и „

master narrative

“) информације крећу у свим правцима унутар система који највише наликује на „капиларни“. Марковић је назначио да ова информатичка револуција на помолу, без јасних ауторитета који би наметнули своје вредности, оставља дозу за оптимизам, али такође поставља веома озбиљан изазов пред локалне културе, које се морају доказати као довољно „конкурентне“ да интересовање за њих опстане и у наредним вековима. Не делећи овај ентузијазам по питању самодезинтеграције медијско-културних глобалних „монолита“, како их је назвала,

Зорица Томић

скренула је пажњу на својеврсну „суспензију политичког“, до које је дошло када је технологија у потпуности овладала сфером јавног. (Привидно) „поједностављење комуникације“, приступачност и „транспаренција“ које „свет“ чине „једноставним и разумљивим“ довела је до

опозива политичког

у смислу у коме га познаје класична теорија. Некадатељени појам

res publica

разводнио се и поопштио до непрепознатљивости, будући да се *јавност*

и „јавна сцена“ губи у наизглед непосредним и прозирнима, у ствари строго контролисаним и испосредованим информационам процедурама. Потенцијал за превазилажење овог глобалног медијског клинча, Томићева види управо у *култури*

чији јасни вредносни обрасци имају потенцијал да измакну обесмишљајућој техно-формализацији и да културу еманципују као, њеним речима, „једини преостали простор за политичко“.

У контекст (заводљивих) потенцијала интернета стављено је и излагање **Дивне Вуксановић**

која је под лупу ставила дневнополитичку мантру о потреби за тзв. „техничким“ и „медијским образовањем“ на свим нивоима школског програма у Србији, засновану на преовлађујућој провинцијалној представи да се мора „ухватити прикључак“ са „друштвом знања“ (тј. ЕУ), односно „информатичким друштвом“ (САД) – што сви мање-више виде као упознавање младих са новим технологијама на нивоу „медијске писмености“, баратања мишем и тастатуром, али никако у њиховом припремању за обраду података у „технички трансформисаној чулности“, која најмлађе чланове друштва излаже правој *информацијској међави*

. Потреба за техничким и „медијским образовањем“ стога би требало да буде апел за приспособљавањем учионице као образовног простора потпуно новој структури

комуникације, као и својеврсном „медијском уму“ који се кроз њу конституише – то је позив за прилагођавањем друштва и образовног система новим *средствима*

преношења својих вредности на младе нараштаје. О каквим „новим структурама комуникације“ је реч, појаснио нам је

Слободан Владушић

, образлажући савремену, условно говорећи, „књижевну форму“

блага

као најновији облик средства информисања на и тако претрпаној медијској сцени.

Повукавши паралелу са борбом коју су стари уметнички облици (попут сликарства или романа) у своје време заподевали са новима (радио и филм), он је подвукао да су различити медији у „међусобном рату“, где се сваки од њих бори за „слободни простор“ унутар кога би могао функционисати. У том контексту, блог, као „средство јавне употребе разума“, представља својеврсно „поновно задобијање текстуалног“, у коме се *девизуализује*

свет којим је до јуче доминирала скоро искључиво телевизија. Потпуно

виртуализовање

јавног простора довело је до тога да су, дојучерашњи главни квалитети „посредовања“ („пренос уживо“ и „веродостојно представљање“) постали

спутавајући

по свет и информацију, каквим се она конституише кроз интерактивне дневнике на интернету.

Медији и образовање (културног) идентитета

Расправе о интернету као најактуелнијем медију нашег доба нису остављене по страни и код излагања која су у своме средишту имала друге теме. **Јована Папан** бавила се, тако, често повлаченом, али никако адекватно расправљеном темом

штетности медија по децу

, истичући „значајну дозу претеривања“ када је у питању наводна „заштита деце“, која, парадоксално, најмлађе истовремено баца у загрљај телевизије и интернета (јер је „на улици превише опасно“), да би их онда од њих „спасавала“ често кроз најапсурдније регулативе и цензорство. Њено излагање истовремено је повлачило читав низ питања у којима једноставно није могуће повући јасну линију између стварног проблема и прекомерене политичке коректности (све раније сексуално сазревање, (не)подложност деце рекламирању, притајена хетеросексуална [?!] пропаганда у цртаним филмовима и сл.), али и истицало да су у великом броју случајева деца далеко боље прилагођена условима нових технологија од родитеља који од њих настоје да их заштите. Закључак Папанове био је да се медији ни на који начин не могу кривити за подбачаје и нефункционалност друштва или породице, који су стварне теме о којима би у свим наведеним случајевима требало расправљати, а које се (свесно или не) гурају под сто.

Са друге стране, **Саша Гајић** указао је на више него реалан утицај медија на образовање *културног идентитета* појединца или групе, користећи се одличним параболома из филмске фантастике. Он подвлачи да је, упркос модерној парадигми слободе избора која непрекидно фигурише као „гаранција“ да се медији не могу превратити ни у какву машинерију колективне свести, веома јасно уочљиво како виртуална самоперцепција, изграђена пре свега на савременој глобалној култури, лако појављује као извор

реалних

животних одлука. Док је национални идентитет био „покушај да се изворни осећај заједништва унутар групе заштити и очува у новонасталим околностима“, развој *глобалних*

медијских структура и пренадуваног „глобалног“ идентитета појединца довео је до *културног рата*

између глобалне културе произведене у прекоокеанским центрима (виђене као „савремене“ и „прогресивне“) и локалне, традиционалне и националне културе (која се са свим својим вишевековним достигнућима проглашава за „заосталу“). У питању је, према Гајићу, само још један облик веома веште медијске манипулације политичким „провинцијама“, у коме се фиктивна борба прогресивног и назадног користи како би се прикрили поражавајући ефекти више него разорне неоколонијалне политике.

Као својеврсан пример овога, **Драгана Каневац** показала је убедљиву илустрацију разводњавања традиционалних, чак универзалних вредности кроз бешћутне елементе глобалне културе, на примеру „ријалити шоу“ програма

Тренутак истине

. Оно што овај програм одваја од сличних емисија „скупљања суза“ и „изношења туђег прљавог веша, јесте кокетирање са темељним појмом

истине

који се од основе сваке науке, правде и здравих друштвених односа деградира до индивидуалне прљавштине која се бесрамно, уз аплаузе, дели са публиком, понижавајући себе и своје ближње за новац.

На питање односа културног идентитета и медијске културе осврнула су се и два излагања која су се начелно бавила *филмом* у Србији. **Ивана Кронч** настојала је осветлити сплет између (државом контролисаних) медија у Милошевићево време са културним и друштвеним опадањем након распада бивше Југославије, преко паралелне анализе култног Драгојевићевог филма

Ране

(као референце на однос „документарних емисија“ деведесетих са илегалним „светом асфалта“) и филма Горан Радовановића

Хитна помоћ

из 2008. године (где се обрађује антагонизација између друштвене реалности позног Милошевићевог режима и медијске слике о њој тада озлоглашеног

ТВ дневника

). Са друге стране,

Владан Миланко

покушао је да постјугословенски период у филмској продукцији осветли са становишта неуспеле „српске културне револуције“, покушаја да се превазиђеној, „антисрпској“ и комунистичкој југословенској кинематографији „контрира“ са филмским остварењима заснованим на „аутентичним српским вредностима“. Овај нејасни и неутемељени пројекат, мада мање разоран по континуитет локалне културе са југословенским периодом него што је то био случај у Хрватској, довео је до сумњивих резултата који су били „или бледе копије холивудских филмова“, или „постмодерни антиглобалистички продукти који ни по чему нису карактеристично српски“. Своју помало проблематичну тезу Миланко подвлачи врло упечатљивим примером да је југословенски филм „Бановић Страхиња“, кога је режирао Хрват, на адекватнији начин истицао епске културне вредности Срба него потпуно „српски“ „Бој на Косову“, озлоглашен пре свега због техничког отаљавања, али и због безидејности и, по многима, плитког дневног политиканства.

Српски медији и друштвена „контрола ума“

У трећу групу излагања спадају она која су се обрађала далеко конкретнијим проблемима везаним са савремену медијску сцену у Србији. Овде су више дошли у план штампани медији и телевизија који, иако на светском плану знатно одступају пред новим технологијама и формама посредовања, у нашој земљи представљају кичму медијског система и изванредно моћно средство политичке манипулације грађанством. У излагању које се бавило појавом „медијског рекетирања“, **Зоран Јевтовић** разматрао је, помало занемарено, питањем приватизације медија у земљи, као и новинарске манипулације које осујећују овај процес на рачун више него очигледних партијских центара моћи.

„Партократске структуре“ дубоко укорењене чак и у најбенигнијим локалним новинама, Јевтовић види као један од темељних проблема српске политичке сцене. Злоупотреба медија као партијских

ср

едстава пропаганде

може се, према њему, окончати само доследним спровођењем приватизације која би већину новина, телевизија и радио станица ишчупала из непосредне партијске контроле и колико-толико „вратила грађанима“. Он је такође истакао како ти исти центри моћи вешто манипулишу са идејом „слободе штампе“ сваки пут када „независност информисања“ треба да потпадне под утицај „новца“ који није близак партијским структурама.

Овоме ставу непосредно се супротставио **Ђорђе Вукадиновић**, председавајући скупа, износећи, према својим речима, „дискутабилну тезу“ да је српској јавности „између два зла“, контроле корумпиране државе и контроле корупирујуће олигархије, боље да одабере оно прво, наводећи низ разлога због којих су се медији који се још увек налазе под државном контролом ипак показали мање штетним од оних који су пали под неподељену контролу локалног, регионалног и/или међународног капитала. Док су методе разрачунавања са неподобним и „превише независним“ новинарима и истраживачима постале неупоредиво бруталније и перфидније, Вукадиновић је истакао да управо на културном плану уочљиво колико се утицај новца на медије у Србији показао погубнима. Док се на „продатим“ телевизијама „култура“ своди на рекламе, бесмислене и намештене квизове, најстрашнији шунд или порнографију, они који су под државном контролом успели су да сачувају колико-толико места за стварне културне догађаје, док је могућност „независног информисања“, парадоксално или не, скоро потпуно уништена постојећим приватизацијама. „Ако се замерите

стварним

креаторима јавног мњења у Србији, ви сте политички и јавно

мртви

, и то

мртвији

него да вас стварно убију“, ефектно је подвукао Вукадиновић.

У сличном тону прошло је и излагање **Маринка М. Вучинића**, које се нарочито бавило питањем о граници толеранције у штампаним медијима. „Ко и на који начин одређује границе слободе говора“, питао је Вучинић, истичући да стварне полемике са различитим мишљењима нема управо у медијима који највише држе лекције о „слободи штампе“ и „грађанским вредностима“. Истакавши више упадљивих примера медијског спиновања и политичког једноумља, Вучинић је скренуо пажњу на то да стање у медијима верно одражава и стање у парламентарним институцијама у земљи, указавши на случај новог закона о култури, који је, након веома веома озбиљне, исцрпне и јавне расправе у Скупштини повучен и замењен новим који се усваја мимо свих постојећих процедура.

Медијска Србија – место где је глобализација преживела

Свакако највећи успех овог округлог стола био је у веома живој и занимљивој расправи која се заводила након излагања, као и на њиховим маргинама. Док су ставови излагача преиспитивани и довођени под сумњу, истовремено је скретана пажња на проблеме које су они заобишли, или за које није било места у ограниченом времену које је за њих било предвиђено. Тако је општа замерка била да су се махом сви излагачи више бавили медијима, него културом, која би требало да буде на првом месту – што је за резултат

дало веома индикативне закључке о сурвавању целе културне сфере у Србији у домен медија, који је и тако запостављају.

У уводном излагању на Округлом столу, **Слободан Антонић** покушао је да на школски начин приступи теми и одреди тачно место сваког од појмова који су узети у разматрање, са нарочитим освртом на тему „постглобалног“ и одређивање шта би под овим, према његовој оцени, „филозофским“ појмом, требало подразумевати. Могућности „краха глобалног друштва“ он је потражио у тези о исцрпљивању природних ресурса потребних да би се одржао експоненцијални раст технологизације човечанства, што га је довело до, веома чврсто поткрепљених, али истовремено и крајње апокалиптичких закључака о „новом средњем веку“ у које ће човечанство нужно бити бачено када се његове турбине престану окретати. Његов лични закључак је био да би се у таквом хипотетичком друштву оскудице појавио простор за „повратак културе парохијалности“, унутар које би локална заједница била у стању да свој живот темељи на својим сопственим вредностима, неопходним ради опстанка њених појединаца.

Излагања свих осталих гостију стола представљала су својеврсне одговоре на питања која је постављао Антонић, пре свега настојећи да докажу да је крах глобалног друштва већ почео на истом плану на коме се и оно и утемељило – на глобалним вредностима које оно више није у стању да брани. Инсистирање на новим технологијама као „медијима будућности“ и на „превазиђености хијерархијских схема информисања“, у коме нико (били то међународни центри моћи, или просто Холивуд, као глобална „фабрика вредности“) немају ауторитет који се може глобално наметнути. Општи утисак је, исто тако, био да, док на *глобалном* плану развој средстава и структура информисања не иде у прилог идејама *глобализације*, српска јавност, заостајући за светским технолошким токовима, истовремено представља и глобалну провинцију у којој је глобализација још увек жива и здрава – толико да се њено превазилажење може поменути само под условом да иза њега стоји велики знак питања. Српска медијска сцена, са својим црно-белим, клаустрофобичним дискурсом „модерног и назадног“, „глобалног и локалног“, представља парадоксални доказ преживљавања глобализације на локалном плану. Можда је бар због оваквих закључака, ако не због чега другог, штета што Округли сто није добио више пажње – у медијима.

Погледајте [ФОТОГРАФИЈЕ](#) .